

Datum
2025-05-26

Dnr
66/2025
Er beteckning
U2025/0063

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19)

IFAU har läst utredningen med utgångspunkt i vårt uppdrag att följa upp och utvärdera arbetsmarknads- och utbildningspolitik samt arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

Ämnet för utredningen – hur läroplaner bör utformas – ligger i utkanten av IFAU:s kompetensområde. Vi har begränsad kännedom om den forskning som är mest relevant i sammanhanget, med undantag för området ”skolans digitalisering”. Mot denna bakgrund har vi valt att inte ta ställning för eller emot de specifika förslag som presenteras i utredningen. Däremot har vi på ett övergripande plan synpunkter på de bedömningar som görs och inriktningen på de förslag som utredningen lägger fram. Vi vill lyfta fram följande:

- Vi ser positivt på ambitionen att stärka lärarrollen och minska kraven på individualisering av undervisningen (kapitel 4).
- Vi tycker att det är bra att skolan får en ännu tydligare kunskapsinriktning och vetenskaplig förankring (kapitel 4 och 5).
- Vi ser positivt på förslagen om att minska inslagen av analys och resonemang i de tidiga skolåren och i stället prioritera grundläggande färdigheter i att läsa, skriva och räkna (t.ex. kapitel 7).
- Vi tycker att det är rimligt att praktiska färdigheter prioriteras i praktiskt-estetiska ämnen (kapitel 6).
- Vi är positiva till att digitala inslag ska användas restriktivt bland barn i unga åldrar, men vi tycker samtidigt att utredningen går alltför långt när det gäller att begränsa användningen av digital teknik inom skolan. Framför allt menar vi att digital kompetens fortsatt bör vara ett mål i sig (kapitel 8).
- Vi menar att styrningen av lärares undervisningsmetoder är en svår balansgång mellan politisk styrning och professionens frihet som hade kunnat analyserats utförligare (kapitel 3 och 7).

- Vi menar att regelbunden och frekvent utvärdering, uppföljning och revidering av läro- och kursplaner där forskningsläget och samhällsutvecklingen tas i beaktande är viktigt (kapitel 10).

Positivt med förstärkt lärarroll och minskad individualisering

Utredningen föreslår att lärarrollen ska stärkas och att kraven på individualisering i undervisningen ska minska. Detta behandlas bland annat i kapitel 4.2 och sammanfattas på s. 20–21.

Syftet med utbildning ska förtydligas, så att det klart framgår att undervisningen syftar till att förmedla och förankra kunskaper och värden hos eleverna. Undervisningen ska bestämmas och ledas av lärarna, och långtgående krav på individualisering ska tas bort genom ändringar av skollagen. Tanken är att lärarledd undervisning som tidigt fokuserar på träning av grundläggande färdigheter, koncentration och uthållighet ska prioriteras. Undervisningen ska utformas för att förebygga behov av stödinsatser, så att så många elever som möjligt kan följa den ordinarie undervisningen. Elever som ändå har svårigheter att tillgodogöra sig kunskaper ska erbjudas stödundervisning. För vissa elever ska särskilt stöd kunna ges efter utredning.

IFAU delar utredningens problembeskrivning och ser positivt på förslagets inriktning. Vi har dock inga synpunkter på de exakta formuleringarna eller hur detta ska regleras.

Bra med en tydligare kunskapsinriktning

Utredningen lägger fram ett antal förslag för att stärka skolans kunskapsinriktning, bland annat i kapitel 4.3 och 5 samt i sammanfattningen på s. 21.

Skolan ska förmedla kunskaper som är förankrade i de bästa vetenskapliga förklaringarna. Kunskapsbegreppet ska förenklas för att bli mer praktiskt tillämpligt i skolan. Kursplanerna ska tydligare precisera vad eleverna förväntas lära sig och under vilket stadiet de ska göra det. Utredningen föreslår dessutom en minskad betoning på analys, resonemang och individuellt arbete i de tidiga skolåren.

IFAU är positiv till inriktningen, men tar inte ställning till de många detaljerade förslagen.

Läsa, skriva och räkna är viktigt

IFAU delar utredningens bedömning att grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och räkning är av stor betydelse för hela skolgången. I kapitel 7 framgår att läroplanernas inledande delar ska betona dessa färdigheter. Vidare ska kursplanen för svenska tydliggöra att läs- och skrivinläring har en särställning under de första skolåren.

Bra att praktiska färdigheter betonas i praktisk-estetiska ämnen

Vid utformningen av nya kursplaner bör konkreta färdigheter få en mer framträdande roll i de praktisk-estetiska ämnena, medan inslagen av reflektion och analys bör tonas ned. Förslagen diskuteras i kapitel 6.

IFAU är positiv till denna förändring. Ämnena är i grunden färdighetsbaserade. Praktisk träning säkerställer i högre grad att eleverna får användbara kunskaper. Inom många framtida yrken är praktiska färdigheter avgörande. Dessa färdigheter kan också stärka koordination, finmotorik och kreativitet. Eftersom andra skolämnen har ett starkt fokus på teori, analys och reflektion, kan en tydligare betoning på konkreta färdigheter i praktisk-estetiska ämnen dessutom bidra till en bättre balans i utbildningen. Det kan också innebära att motivationen ökar och skoltröttheten minskar hos vissa elevgrupper.

Viss kritik mot förslagen om digitalisering

I kapitel 8 föreslås att de inledande delarna av läroplanerna tydliggör att användningen av digitala verktyg inte är ett mål i sig (se även sammanfattningen på s. 27). Dessutom betonas att stor försiktighet och restriktivitet bör gälla för digitala inslag i undervisningen, särskilt i lågstadiet. IFAU är delvis kritisk till utredningens förslag om digitalisering.

Vi instämmer i att det generellt saknas vetenskapliga bevis för att digitala verktyg skulle vara bättre än andra undervisningsstrategier när det gäller att förbättra elevers ämneskunskaper (se t.ex. Escueta m.fl. 2017; Haelermans 2017). Det finns argument för att viss restriktivitet vad gäller datoranvändning är befogad; särskilt när det gäller undervisning av yngre barn.

Under en period betonades den digitala teknikens betydelse starkt inom det svenska skolväsendet, men på senare år har pendeln svängt – nu förespråkas en kraftig neddragning av digitala inslag i undervisningen. Vi ser en risk i att restriktiviteten betonas alltför hårt. Forskning visar att vissa specifika digitala verktyg, när de används på rätt sätt, kan ha positiva effekter (se t.ex. Escueta m.fl. 2017; Haelermans 2017).

Digitala färdigheter och förtrogenhet med digital teknik är avgörande för att aktivt kunna delta i samhället och möta arbetslivets krav. Den snabba utvecklingen inom AI förstärker detta behov ytterligare. Vi menar därför att digital kompetens fortsatt bör vara ett utbildningsmål.

Även om vi är positiva till utredningens inriktning – och särskilt till att restriktivitet är motiverad i undervisning av yngre barn – anser vi att förslagen går för långt. Vi menar därför att digital kompetens fortsatt bör vara ett självständigt mål för den svenska skolan och att regleringen av den digitala teknikens användning inte bör göras alltför långtgående.

Datum
2025-05-26

Dnr
66/2025

Reglering av lärarnas undervisningsmetoder – en svår balansgång

En central del av utredningens förslag handlar om en tydligare styrning av hur undervisningen ska genomföras (se t.ex. kapitel 3.2.3, sammanfattningen s. 25 och kapitel 7). Förslaget innebär att undervisningsstrategier ska specificeras för respektive ämne och stadium (i vissa fall även för enskilda årskurser) och styra undervisningens genomförande. Valet av undervisningsstrategier ska baseras på forskning och beprövad erfarenhet. Styrningen föreslås huvudsakligen ske på en övergripande nivå, men för vissa områden, såsom läsinlärning i yngre åldrar, förespråkas specifika metoder – i detta fall ”phonics”.

IFAU tar inte ställning till förslaget. Vi ser fördelar med att metoder som visat sig framgångsrika i vetenskapliga studier får en större roll och att lärare ges stöd i sitt arbete. Samtidigt ser vi problem med en långtgående styrning av professionen på politisk nivå genom läro- och kursplaner. Lärare bör ha ett professionellt handlingsutrymme, och valet av undervisningsmetoder bör inte politiseras. Dessutom förändras forskningsrön över tid, och styrkan i de empiriska beläggen för olika undervisningsstrategier kan ofta diskuteras.

Ett alternativ till att ändra i läro- och kursplaner är att låta en lägre nivå (t.ex. Skolverket) ansvara för styrningen av specifika undervisningsstrategier. Vi menar inte att detta nödvändigtvis hade varit en mer ändamålsenlig lösning, men olika alternativ hade kunnat utredas och diskuteras mer utförligt än vad som gjorts i utredningen.

Regelbunden uppföljning och utvärdering är viktigt

I utredningen behandlas uppföljning och utvärdering av läro- och kursplaner (se t.ex. kapitel 10 och sammanfattningen s. 28). Det betonas att detta är en viktig fråga, och det föreslås bland annat att en utredning tillsätts för att ta fram ett nytt samlat uppföljnings- och utvärderingssystem för skolväsendet.

IFAU ser positivt på att uppföljning och utvärdering lyfts fram som centrala inslag. Det är viktigt att läro- och kursplaner kontinuerligt granskas och revideras. I detta arbete bör både samhällsutvecklingen och det aktuella forskningsläget beaktas.

I detta ärende har generaldirektören Martin Söderström beslutat. Caroline Hall och Martin Lundin har varit föredragande.

Martin Söderström

Referenser

Escueta, M., A. J. Nickow, P. Oreopoulus och V. Quan (2017). "Uppgrading education with technology: Insights from experimental research". *Journal of Economic Literature* 58(4):897–996.

Haerlermans, C. (2017). *Digital tools in education. On usage, effect and the role of the teacher*. SNS Förlag, Stockholm.